

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОТИДІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИМ ОПЕРАЦІЯМ

Станіслав Григорович ОНОПРІЄНКО,
*кандидат юридичних наук, викладач кафедри
правового забезпечення Військового інституту
Київського національного університету
ім. Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0002-5524-1798>*

Особливістю сучасного етапу розвитку нашої держави є наявність жорсткого протистояння в інформаційній сфері, яке обумовлено використанням для дестабілізації обстановки в країні широкого арсеналу інформаційних методів та засобів. Для того, щоб належними чином протистояти цим негативним впливам, необхідним є вироблення національної стратегії інформаційної безпеки, яка б враховувала особливості актуальної політичної ситуації та можливості новітніх інформаційно-психологічних методів впливу на свідомість громадян нашої держави. Складовою такої стратегії має бути система засобів протидії спеціальним інформаційним операціям, сутність та особливості якої ще недостатньо висвітлені у наукових працях та не знайшли свого закріплення у правових актах.

А. Г. Боброва, розглядаючи феномен нетрадиційного політичного насилля, визначає, що основними його формами є, по-перше, символічне насилля, яке розуміється як здатність тих, хто знаходиться при владі, нав'язати певне світобачення, впровадити певний світогляд, цінності чи норми у свідомість людей, по-друге, війни гуманітарних технологій, що охоплюють інформаційні, психологічні та консцієнтальні війни, основними особливостями яких є використання сучасних інформаційних технологій та ведення бойових дій без фізичної участі людини. При цьому головним об'єктом консцієнтальних війн є здатність людської свідомості до

вільної самоідентифікації, тобто віднесення себе до певної політичної спільності, що дозволило автору обґрунтувати, що за формою консцієнтальна війна є психологічною, за змістом – цивілізаційною, за засобами – інформаційною [1, с. 55].

Відповідно до керівних документів Північноатлантичного Альянсу, схвалених 1999 року, інформаційні операції визначаються як дії, що починаються з метою вплинути на прийняття рішень щодо підтримки політичних і військових цілей шляхом впливу на інформацію, інформаційні процеси і системи управління противника при одночасному захисті власної інформації та інформаційних систем. В стратегічній концепції Альянсу велика увага приділяється загрозам у інформаційній сфері. Зокрема, в частині II «Стратегічні перспективи. Проблеми та ризики у сфері безпеки» підкреслено, що противники можуть спробувати використати зростаючу залежність Альянсу від інформаційних систем шляхом проведення інформаційних операцій, які мають на меті зруйнувати ці системи. У частині IV «Рекомендації щодо сил Альянсу. Стратегія застосування збройних сил Альянсу» зазначено, що для комплексного розвитку цього потенціалу, спроможного забезпечити проведення багатонаціональних операцій, необхідно досягти інформаційної переваги [2, с. 111-121].

Вважається, що спеціальні інформаційні операції проводяться за приблизно однаковою схемою: попередній етап, на якому відбувається планування операції, зокрема визначення доцільності її проведення, цілей, завдань, сил і засобів, цільової аудиторії впливу, прийомів і методів впливу й та ін.; вибір або створення так званого інформаційного приводу, під яким розуміється подія (або «псевдоподія»), якою можна скористатися для пропагандистської кампанії або інформаційної операції. Вибір інформаційного приводу становить окрему проблему, що докладно розглянута в спеціальній літературі; «розкручування» інформаційного приводу полягає у використанні інформаційного приводу заради досягнення цілей операції, тобто для посилення, формування або руйнування певних психічних стереотипів і установок; вихід зі спеціальної

інформаційної операції або етап закріплення [3]. Найважливіше завдання цього етапу – забезпечення плавного завершення інформаційної операції після досягнення поставлених цілей або через форс-мажорні обставини [4, с. 89-92].

Для об'єкта, на який спрямована спеціальна інформаційна операція, мають настати або ж утворитися загрози чи небезпеки виникнення негативних наслідків. Отже, такий вплив на об'єкт за своєю суттю є також негативним. Вплив, як такий, застосовується як до окремої особи чи групи осіб, так і на все суспільство в цілому або певний його соціальний прошарок. Звідси, в контексті інформаційної війни, спеціальна інформаційна операція проводиться, як правило, спеціальними органами іноземних держав чи транснаціональних структур (останніми роками навіть приватних осіб зі світовим рівнем авторитету, капіталу, потреб та інтересів), які уповноважені суб'єктом інформаційної війни здійснювати подібну діяльність. Тобто – це спеціальні служби, насамперед розвідувальні, котрі застосовуються для досягнення загальної політичної мети шляхом реалізації оперативних завдань [5].

Успішність протидії інформаційно-психологічним операціям противника в Україні у сучасних умовах є недостатньо високою внаслідок низки причин як суб'єктивного, так і об'єктивного характеру [6]. Як справедливо вказується у теоретичних джерелах, нині значно зросла поліваріантність поведінки військовослужбовців, значно збільшилася кількість факторів, у тому числі невійськового характеру, які беруться до уваги під час прийняття рішень як на стратегічному, так і на тактичному рівні, суттєво відрізняється інформаційне навантаження командирів військ (сил) під час прийняття рішень у класичній радянській військовій доктрині і у реаліях сучасності. Успадкована від радянської воєнної доктрини дихотомія моделей світоустрою («миролюбні країни Варшавського договору *vs* розпалювачі війни з блоку НАТО»), засвідчила свою повну незастосовність у сучасних реаліях. Двополюсна картина світу, не зважаючи на її вади і зниження в цілому ефективності військового управління внаслідок її застосування, зберігає свою

привабливість з-за можливості враховувати не всю різноманітність факторів, необхідних для прийняття рішень військовими посадовими особами, а брати до уваги лише декілька з них. Зрозуміло, що рішення, які приймаються на підставі викривленої оцінки ситуації, не можуть сприяти досягненню поставленої мети [7, с. 50-52].

Отже, побудова успішної протидії інформаційно-психологічним операціям противника в аспекті правового забезпечення вимагає реалізації двох основних напрямів діяльності: а) підвищення рівня інформаційної культури в умовах збройного конфлікту, що має значення не лише для Збройних Сил України, а для всіх органів держави, персонал яких має володіти вміннями та навичками ефективного виконання своїх обов'язків за умов впливу деструктивної пропаганди; б) розвитку правового регулювання стратегічних комунікацій, у межах яких мають формуватися системні заходи, спрямовані на просування цілей держави.

Список використаних джерел:

1. Боброва А. Г. Катастрофогенний чинник політичного насилля. *Політичний менеджмент*. 2004. № 3(6). С. 163-171.
2. Шевченко О. Інформаційно-психологічні операції: концептуальні підходи НАТО і провідних країн світу. *Соціальна психологія*. 2004. № 2 (4). С. 111-121.
3. Залкін С. В., Сідченко С. О., Хударковський К. І. Методичний підхід до виявлення ознак проведення спеціальної інформаційної операції. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2012. Вип. 2(31). С. 89-92.
4. Литвиненко А. В. Специальные информационные операции и пропагандистские кампании. Київ: Ардос, 2000. 346 с.
5. Галамба М. Сутність, види та методи спеціальних інформаційних операцій. *Юридичний журнал*. 2007. № 1. URL: <http://www.justinian.com.ua/>
6. Онопрієнко, С. Г. Особливості співвідношення інформаційної та правової культури. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2017. № 2. С. 82-85.
7. Шопіна І.М., Коропатнік І.М. Роль інформаційної культури у підвищенні ефективності функціонування Збройних Сил України. *Наука і правоохорона*. 2017. №2(36). С.47-54.